

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МЕТОДИКИ РЕКОГНАЦІЇ СТАНУ ОСОБИ У НАРКОТИЧНОМУ СП'ЯНІННІ У ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Уперше для правоохоронців систематизовано фізіологічні і поведінкові ознаки особи, які виникають від дії на неї різних наркотичних засобів і які у практичній діяльності допоможуть поліцейському провести рекогнацію стану особи. Як навички особистого убезпечення поліцейського визначено поняття «рекогнація стану особи під впливом наркотичного засобу». Досліджено формування у поліцейських зазначеної навички. З метою запобігання або вчасної протидії правопорушенням розроблено рекомендації щодо тактичних особливостей комунікації та дій поліцейських після рекогнації стану особи під впливом наркотичного засобу.

Ключові слова: рекогнація, особиста безпека, поліція, наркотики, тактика дій, комунікація.

Постановка проблеми. Наркозалежність – одна з найпоширеніших проблем суспільства, особливо серед молоді. Як зазначив дослідник І. Богатирьов, з початком військового конфлікту з російською федерацією, починаючи з 2014 р., питома вага злочинів, пов'язаних із наркотичними засобами, суттєво збільшилася. Це призвело до зростання вживання і кількості розповсюдження наркотичних засобів серед суспільства і стало загрозою на національному рівні [1]. Колишній генеральний прокурор України І. Венедиктова зауважувала, що темпи зростання наркозалежності в Україні (протягом 2020–2022 рр.) – одні з найвищих у світі [2]. У 2021 р. наркотичні засоби в Україні вживали від 1 млн до 1,5 млн громадян, і щорічно цей показник зростає на 8–10 % [3]. Можна вважати, що з урахуванням відсотка зростання, станом на 2024 р. наркотичні засоби вживали приблизно від 1,3 млн до 2 млн громадян України.

Наведені статистичні дані дають змогу краще розуміти ситуацію стосовно наркозлочинності в Україні, планувати подальші безпечні заходи щодо поліцейської тактики комунікації і дій з особою, яка перебуває у наркотичному сп'янінні. Унаслідок вживання наркотиків у людини з'являються проблеми зі здоров'ям, настає розлад психіки, а також виникають психічні захворювання. Залежно від наркотичного засобу поведінка людини може бути пасивною або стати не контрольованою, що суттєво ускладнює виконання поліцейськими покладених на них обов'язків.

Люди у наркотичному сп'янінні можуть проявляти опір, який розглядатимемо за такими рівнями [4].

1. *Пасивний* (людина не виконує команди; не підкоряється поліцейському, при цьому до активних дій не вдається; не створює фізичної загрози; не опирається контролюючим діям поліцейського).

2. *Активний* (особа вдається до спроб втечі; чинить опір арешту; намагається уникнути поліцейського контролю; вербальні погрози (можлива нецензурна лайка); своїми діями дає зрозуміти готовність до опору законним вимогам поліцейського).

3. *Агресивний* (людина фізично впливає на співробітника поліції; не бажає зупинити фізичний вплив на оточуючих; може вдаватися до дій, що загрожують життю чи здоров'ю людей та/або поліцейського).

Щодня на гарячу лінію «102» надходять звернення стосовно порушення закону особами у наркотичному сп'янінні, і подекуди дії вказаних злочинців бувають летальними для поліцейських та учасників подій. Так, у 2021 р. у Львові під час затримання 22-річний хлопець учинив спробу проковтнути пакетик з наркотичним засобом і помер. Через непрофесійність дій 6 поліцейських, які проводили затримання, отримали судовий вирок – 8 років за ґратами. У 2023 р. під час затримання наркоторговець був під наркотичним сп'янінням, напав з ножом на поліцейських. У 2025 р. у Запоріжжі поліцейськими затримано наркомана, який побив і пограбував пораненого воїна Збройних Сил України [5].

Незаконний обіг наркотичних засобів став більш неконтрольованим. Одна із причин – умови дії правового режиму воєнного стану, оскільки поліцейські додатково почали виконувати нові, не характерні для них завдання, брати участь в обороні України, залишаючи свої звичні місця несення служби.

Проведеним опитуванням серед поліцейських (зокрема серед представників: слідчих підрозділів карного розшуку, дільничних офіцерів поліції, ювенальної превенції, які мають стаж роботи від 1 до 10 років) було встановлено таке:

- вони знають спільні риси впливу наркотичних засобів на організм людини;
- 80 % опитаних поліцейських розуміють, що під час виконання службових завдань спілкувалися з особою, яка перебуває у стані сп'яніння;
- 50 % поліцейських розцінюють сп'янілий стан як наркотичний;
- 56,7 % респондентів зазначили, що під час виконання службових завдань поліцейським були потрібні навички щодо ефективної тактики дій з наркотично сп'янілою особою через невідомість можливого рівня опору і проблеми із встановленням комунікації з нею;
- 20 % поліцейських упевнено за зовнішніми ознаками розцінюють вид наркотичного засобу, під дією якого перебуває особа [переважно це працівники карного розшуку, що поінформовані стосовно того наркотичного засобу, який розповсюджений на їхній території обслуговування (канабіноїди, опіоїди, солі, тощо)];
- 93 % опитаних визнали, що для підвищення ефективності виконання їхніх службових обов'язків їм потрібні такі систематизовані дані щодо впливу різних наркотичних засобів на організм людини, які містять фізіологічні і поведінкові ознаки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання впливу наркотичних засобів на організм людини досліджується багатьма медичними установами й окремими медичними спеціалістами. У правоохоронній сфері у праці Ю. Д. Буковського було проаналізовано напрями поліпшення нормативно-правового регулювання взаємодії підрозділів боротьби з наркозлочинністю; І. В. Пироговим та О. А. Чернецькою досліджено теорію і практику розслідування незаконного перевезення наркотичних засобів залізничним транспортом [5]. А такими фахівцями, як О. М. Стрільців, А. В. Окушко, Є. А. Тараніч, О. Ю. Дрозд та іншими, розроблено методичні рекомендації для дій працівників патрульної поліції у разі виявлення правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків [6], проте ці рекомендації сформовані незалежно від виду наркотичного засобу, під яким перебуває особа, і без урахування особливостей впливу різних видів наркотичних засобів на поведінку особистості. Уперше одним із авторів поданої статті було досліджено тактичні особливості комунікації поліцейських з особами, які перебувають у гашишному сп'янінні [7], що дало поштовх до глибшого дослідження.

З огляду на особливості впливу різних наркотичних засобів на поведінку й організм людини **метою статті** є систематизація фізіологічних і поведінкових ознак людини, яка перебуває під впливом певного наркотичного засобу; визначення поняття «рекогнація стану особи під впливом наркотичного засобу»; дослідження розвитку у поліцейських навички рекогнації стану особи під впливом наркотичного засобу.

Виклад основного матеріалу. На місці події поліцейському дуже важливо вміти правильно оцінити ситуацію і рекогностувати стан наркотично сп'янілої особи, з якою поліцейський буде контактувати, адже, якщо неправильно оцінено ситуацію, вибрано тактику комунікації та дій, то можуть настати негативні моменти, навіть статися летальні випадки. Для оцінки стану особи як наркотично сп'янілої законодавець виділяє лише три фізіологічні ознаки й одну загальну поведінкову ознаку, що виникають від впливу наркотичного засобу на організм людини, зокрема:

- розширені або звужені зіниці ока, які не реагують на світло;
- почервоніння обличчя;
- неприродна блідість;
- сповільненість або підвищена жвавість чи рухливість ходи, мови [8].

Для поліцейського важливою є *структура особистої безпеки* під час комунікації з особою, яка перебуває під впливом наркотичного засобу, а саме: зовнішній вигляд, рефлекторні дії особи, неадекватні ознаки, фізіологічні відхилення, неадекватне спілкування.

Наркотичні засоби по-різному впливають на фізіологічні і поведінкові ознаки людини. Ці ознаки є вкрай важливою інформацією, тому що можуть бути підказкою поліцейському, під впливом якого саме наркотичного засобу перебуває особа на місці події.

Грунтуючись на матеріалах медичної літератури, автори статті систематизували вплив наркотичних засобів (опіоїдів, стимуляторів, депресантів, інгалянтів, канабіноїдів, дизайнерських наркотиків) на організм людини. Систематизовані зовнішні ознаки людини (фізіологічні і поведінкові), які виникають від дії наркотичного засобу, зведено в єдину таблицю 1. Залежно від виду наркотичного засобу визначено ймовірний рівень опору, який може чинити поліцейському правопорушник у наркотичному сп'янінні.

Таблиця 1 – Зовнішні ознаки наркотичного сп'яніння [9, с. 451]

Фізіологічні ознаки	Поведінкові ознаки	Рівень опору
Опіоїди (героїн, морфін, фентаніл)		
1) потемніння зубів 2) випавше волосся 3) сліди уколів на руках 4) збліднення шкірних покривів 5) набряклість під очима 6) сильне розширення зіниць 7) швидке зхуднення 8) перепади настрою 9) кашель та закладеність носа	1) загальмована реакція на дії оточуючих людей 2) нерозбірливе або незв'язне мовлення 3) втрата інтересу до навчання, роботи та близьких людей 4) різка зміна кола спілкування 5) потайливі дзвінки 6) незрозуміла витрата грошей 7) особа постійно чухається	Особа у наркотичному стані може чинити <i>пасивний</i> (низький) рівень опору під час виконання поліцейськими своїх службових обов'язків
Стимулятори (кокаїн, амфетамін, метамфетамін)		
1) випавші зуби 2) хронічна втома, яка може супроводжуватися спалахами неприродної активності 3) запалі вилиці 4) синці під очима 5) загальна схудлість 6) невроз 7) почастішання дихання 8) помірна гіперемія шкіри 9) тремтіння у кінцівках. 10) розширення зіниць 11) світлобоязнь 12) безсоння 13) зниження апетиту	1) ізоляція від навколишнього середовища 2) апатія до оточення 3) спалахи агресії 4) виражена сексуальна активність 5) підвищена балакучість	Особа у наркотичному стані може чинити <i>агресивний</i> (від середнього до високого) рівень опору під час виконання поліцейськими своїх службових обов'язків
Депресанти (алкоголь, бензодіазепіни, снодійні засоби)		
1) висипи на тілі 2) пригнічення дихання 3) сонливість 4) седація (зниження подразливості чи збудження) 5) знижена працездатність 6) швидка стомлюваність 7) ослаблення пам'яті 8) деяка безтурботність 9) брехливість 10) несталість настрою 11) схильність до конфліктів 12) амнезія (можливо) 13) слабкість у м'язах 14) сухість у роті 15) блукаючий, не спроможний сфокусуватися погляд 16) сплутаність свідомості 17) блідість шкіри	1) дратівливість 2) психоз (можливо) 3) порушення координації 4) пригніченість та нерішучість у вчинках 5) в'язкість мислення 6) депресія	Особа у наркотичному стані може чинити <i>пасивний/активний</i> (від низького до середнього) рівень опору під час виконання поліцейськими своїх службових обов'язків

Продовження таблиці 1

Фізіологічні ознаки	Поведінкові ознаки	Рівень опору
Інгалянти (клей, бензин, аерозолі)		
1) можлива кровотеча з носа 2) блювання 3) головний біль 4) уповільнене дихання і серцебиття 5) ейфорія, яка з часом може перерости у в'ялість і запаморочення 6) можлива втрата слуху 7) втрата м'язової маси 8) зниження м'язового тону 9) галюцинації 10) апатія 11) погіршення мислення 12) невпізнанність 13) висип навколо носа і рота 14) погіршення пам'яті й інтелекту 15) «сяючі очі»	1) дезорієнтація 2) порушення координації 3) дратівливість або депресія	Особа у наркотичному стані може чинити <i>активний</i> (середній) рівень опору під час виконання поліцейськими своїх службових обов'язків
Канабіноїди (марихуана, гашиш)		
1) постійне облизування губ 2) безпричинний сміх 3) нестримність у розмові 4) сильний голод або спрага 5) розширення зіниць 6) блиск в очах, почервоніння 7) сухість слизових 8) світлобоязнь 9) якщо доза була значною, то ейфорію змінює або різка апатія та млявість, або, навпаки, напади буйства з галюцинаціями і вираженими страхами 10) втрата логічного мислення 11) погіршення пам'яті 12) проблеми із сном	1) зміна кола спілкування 2) незрозуміла витрата коштів 3) схильність до брехні	Особа у наркотичному стані може чинити <i>пасивний</i> (низький) рівень опору під час виконання поліцейськими своїх службових обов'язків
Психоделіки (ЛСД – діетиламід лізергінової кислоти; псилоцибінові гриби; МДМА – метилендіоксиметамфетамін)		
1) яскраві зорові і слухові галюцинації 2) відчуття безмірного щастя або паніки і страху 3) порушення зору, слуху 4) втрата пам'яті 5) втрата орієнтації у просторі та часі 6) запаморочення 7) сухість шкіри 8) розширення зіниць 9) малопомітний тремор кінцівок	1) роздвоєння особистості 2) нескладне або невизначене мовлення, різкі зміни тем розмови 3) нерозуміння своїх дій	Особа у наркотичному стані може чинити <i>пасивний</i> (низький) рівень опору під час виконання поліцейськими своїх службових обов'язків

Кінець Таблиці 1

Фізіологічні ознаки	Поведінкові ознаки	Рівень опору
Дизайнерські наркотики (спайси, солі для ванн)		
1) відчуття всемогутності, сили, бадьорості (з плином часу ефект може набувати суперечливого ефекту) 2) симптоми манії переслідування 3) напади паніки, страху 4) ілюзорне сприйняття середовища 5) різка втрата ваги	1) поведінка нагадує людину у глибокій депресії 2) неадекватна реакція на людей і події 3) агресія 4) адиктивна поведінка	Особа у наркотичному стані може чинити <i>агресивний</i> (від середнього до високого) рівень опору під час виконання поліцейськими своїх службових обов'язків

Під час виконання поліцейськими своїх службових обов'язків дуже важливим є вчасно і правильно оцінити ситуацію, яка склалася. Працюючи з особою, яку поліцейський за зовнішніми ознаками (фізіологічними і поведінковими) розпізнає як таку, що перебуває під впливом певного наркотичного засобу, поліцейський може передбачити, який рівень опору вона може чинити, і тактично спрацювати на випередження її протиправних дій.

На підґрунті проведеного аналізу характеру дій особи під впливом різних наркотичних засобів наступним етапом цього дослідження стало розроблення систематизованих рекомендацій щодо дій поліцейських під час комунікації та вибору тактики дій з особами під впливом того чи іншого наркотичного засобу (таблиця 2).

З метою визначення рівня підготовки поліцейських до комунікації і тактики дій з особами під впливом різних наркотичних засобів, а також актуалізації питання щодо необхідності розвитку у поліцейських навички рекогнації стану особи у наркотичному сп'янінні як безпекової складової підготовки поліцейських, за допомогою науково-практичного гуртка тактико-спеціального підрозділу «ЩИТ» Харківського національного університету внутрішніх справ (ХНУВС) було проведено експеримент.

Серед майбутніх офіцерів поліції – курсантів ХНУВС було відібрано дві групи: контрольна та експериментальна. Контрольна група не мала уявлень про вплив різних наркотичних засобів на фізіологічні ознаки і поведінку людини, а також про тактичні рекомендації щодо дій з такими особами. Експериментальна група була обізнана про характер впливу різних наркотичних засобів на організм людини і тактичні рекомендації щодо дій з такими особами [для цієї групи було проведено відповідне лекційне заняття, роздано пам'ятки у вигляді скорочених наведених вище систематизованих даних і рекомендацій щодо тактики дій поліцейських (таблиці 1 і 2)]. Експеримент проходив з інтервалом один тиждень між етапами, яких було 3.

Таблиця 2 – Рекомендації щодо дій поліцейського під час комунікації та вибору тактики дій з особами під впливом певного наркотичного засобу

Вид наркотичного засобу	Рівень опору	Модель застосування сили (МЗС)	Рекомендації щодо комунікації/дій
Опіоїди	Пасивний (низький) рівень	1) Присутність поліцейського 2) Тактична комунікація 3) Легкий тактильний контакт 4) Фізичний контроль 5) Кайданки та/або інші засоби обмеження рухливості 6) Кийок як допоміжний засіб під час супроводу	Особа перебуває у стані ейфорії, загрози не становить. Рекомендується: спокійно спілкуватися з особою, уникати різких рухів [10, 11, 12]

Продовження таблиці 2

Вид наркотичного засобу	Рівень опору	Модель застосування сили (МЗС)	Рекомендації щодо комунікації/дій
Стимулятори	Агресивний (середній/ високий) рівень	<ol style="list-style-type: none"> 1) Присутність поліцейського 2) Тактична комунікація 3) Легкий тактильний контакт 4) Застосування фізичної сили (фізичний контроль, спеціальні прийоми боротьби) 5) Кайданки та/або інші засоби обмеження рухливості 6) Кийок як допоміжний засіб під час супроводу 7) Засоби, споряджені речовинами сльозогінної та дратівливої дії 8) Електрошокові пристрої контактної та контактнo-дистанційної дії 9) Кийок (штовхання, удари) 10) Пристрої для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії 11) Службовий собака (укуси) 12) Службовий кінь 13) Засоби примусової зупинки транспортних засобів 	<p>Особа дратівлива, гіперактивна, може проявляти неадекватні емоції.</p> <p>Рекомендується:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Бути готовим до вчинення особою агресивних дій 2) Дотримуватися дистанції 3) Зберігати «холодний розум» 4) Застосовувати «активне слухання» 5) Проявляти емпатію [13] 6) Мислити за моделлю «Якщо-тоді» [4]
Депресанти	Пасивний (низький) рівень	<ol style="list-style-type: none"> 1) Присутність поліцейського 2) Тактична комунікація 3) Легкий тактильний контакт 4) Фізичний контроль 5) Кайданки та/або інші засоби обмеження рухливості 6) Кийок як допоміжний засіб під час супроводу 	<p>Особа перебуває у стані ейфорії, загрози не становить.</p> <p>Рекомендується: спокійно спілкуватися з особою, уникати різких рухів [10, 11, 12]</p>
Інгалянти	Активний (середній) рівень	<ol style="list-style-type: none"> 1) Присутність поліцейського 2) Тактична комунікація 3) Легкий тактильний контакт 4) Застосування фізичної сили (фізичний контроль, спеціальні прийоми боротьби) 5) Кайданки та/або інші засоби обмеження рухливості 6) Кийок як допоміжний засіб під час супроводу 7) Службовий собака (без укусів) 8) Засоби примусової зупинки транспортних засобів 	<p>В особи проявляється різка зміна емоцій (дратівливість або депресія).</p> <p>Рекомендується:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) спокійно спілкуватися з особою 2) уникати різких рухів 3) застосовувати «активне слухання» 4) проявляти емпатію стосовно до особи (перебуваючи у стані депресії, особа більш схильна до довіри) [13]
Канабіноїди	Пасивний (низький) рівень	<ol style="list-style-type: none"> 1) Присутність поліцейського 2) Тактична комунікація 3) Легкий тактильний контакт 4) Фізичний контроль 5) Кайданки та/або інші засоби обмеження рухливості 6) Кийок як допоміжний засіб під час супроводу 	<p>Особа перебуває у стані ейфорії, загрози не становить.</p> <p>Рекомендується: спокійно спілкуватися з особою, уникати різких рухів [10, 11, 12]</p>

Кінець Таблиці 2

Психodelіки	Пасивний (низький) рівень	<ol style="list-style-type: none"> 1) Присутність поліцейського 2) Тактична комунікація 3) Легкий тактильний контакт 4) Фізичний контроль 5) Кайданки та/або інші засоби обмеження рухливості 6) Кийок як допоміжний засіб під час супроводу 	<p>Особа перебуває у стані ейфорії, загрози не становить. Рекомендується: спокійно спілкуватися з особою, уникати різких рухів [10, 11, 12]</p>
Дизайнерські наркотики	Агресивний (середній/ високий) рівень	<ol style="list-style-type: none"> 1) Присутність поліцейського 2) Тактична комунікація 3) Легкий тактильний контакт 4) Застосування фізичної сили (фізичний контроль, спеціальні прийоми боротьби) 5) Кайданки та/або інші засоби обмеження рухливості 6) Кийок як допоміжний засіб під час супроводу 7) Засоби, споряджені речовинами сльозогінної та дратівливої дії 8) Електрошокові пристрої контактної та контактнo-дистанційної дії 9) Кийок (штовхання, удари) 10) Пристрої для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії 11) Службовий собака (укуси) 12) Службовий кінь 13) Засоби примусової зупинки транспортних засобів 	<p>Особа дратівлива, гіперактивна, може проявляти неадекватні емоції. Рекомендується: <ol style="list-style-type: none"> 1) бути готовим до вчинення особою агресивних дій 2) дотримуватися дистанції 3) зберігати «холодний розум» 4) застосовувати «активне слухання» 5) проявляти емпатію [13] 6) мислити за моделлю «Якщо-тоді» [4, с. 96] </p>

Етап 1. Кожну групу було поділено на 10 поліцейських груп «контакту та прикриття» і видано їм споряджену поясну систему. Під час виконання кейсових завдань поліцейські не знали, з якими ситуаціями службової діяльності їм доведеться зіткнутися.

В експерименті брали участь заздалегіть підготовлені статисти (мали досвід спілкування з наркологами і практичними працівниками за досліджуваною тематикою), які в умовах, наближених до реальних, імітували особу під впливом конкретного наркотичного засобу (статисти мали при собі предмет, що може загрожувати життю/здоров'ю людей/поліцейського, та імітацію наркотичного засобу). Наприкінці кейсового завдання поліцейські повинні були відповісти на такі запитання, що оцінювалися по 10-бальній шкалі:

– Що трапилося (потрібно було описати ситуацію так, ніби на локації не було «глядачів» та ніби «глядачі» не знають нічого про поліцейську діяльність, дії осіб згідно із законодавством та МЗС, тільки факти)?

– У якому стані перебував правопорушник?

– Як швидко поліцейський зрозумів, що правопорушник перебуває у наркотичному сп'янінні?

– Під дією якого наркотичного засобу був правопорушник?

– Як систематизовані дані про фізіологічні і поведінкові ознаки від впливу наркотичного засобу на організм людини допомогли поліцейським у вирішенні ситуативного кейсового завдання?

Під час першого етапу експерименту більшість поліцейських з контрольної групи не впоралися з виконанням поліцейських завдань, а саме: спостерігалася непрофесійна комунікація з правопорушником; неправильно оцінювалася ситуація; неправильно визначався можливий рівень опору правопорушника; подекуди було втрачено речовий доказ у вигляді імітації наркотичного засобу внаслідок неконтрольованих дій правопорушника; були летальні випадки серед поліцейських; у поодиноких випадках деякі поліцейські визначали, що правопорушник перебуває у наркотичному сп'янінні, а під дією якого наркотичного засобу встановити не могли.

В експериментальній групі більшість пар поліцейських впоралися з поставленими завданнями: спостерігалася правильна комунікація з особою; правильно було оцінено вид наркотичного засобу, під впливом якого перебуває особа, що дало змогу поліцейським визначити рівень опору, який може чинити правопорушник, та запобігти втраті імітації наркотичного засобу, а також летальним випадкам; час виконання кейсового завдання швидший, ніж у контрольній групі.

Ефективність виконання кейсового завдання поліцейськими групами на першому етапі експерименту подано графіком на рисунку 1. На цьому етапі експерименту у контрольній групі лише 3 поліцейські групи «контакту та прикриття» впоралися з поставленими завданнями, у той час як в експериментальній – 8.

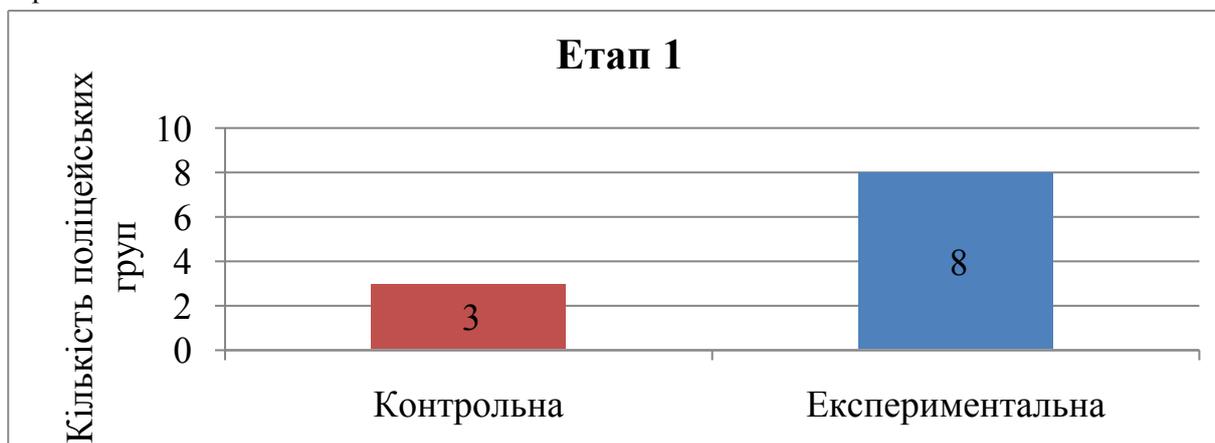

Рисунок 1 – Результати виконання кейсового завдання групами поліцейських на першому етапі експерименту

Етап 2. Для контрольної групи курсантів було проведено додаткове лекційне заняття щодо впливу різних наркотичних засобів на фізіологічні і поведінкові ознаки людини, звернено увагу на тактичні особливості комунікації та дії з особами у наркотичних сп'яніннях, роздано сформовані пам'ятки у вигляді таблиць 1 і 2, при цьому не акцентувалося, що через 1 тиждень курсантам доведеться відпрацьовувати практичні кейси за доведеною їм тематикою.

На другому етапі експерименту ефективність виконання кейсових завдань контрольною групою зросла вдвічі (рисунок 2). Кількість поліцейських груп «контакту та прикриття», що впоралися з поставленими завданнями, у контрольній групі зросла до 6.

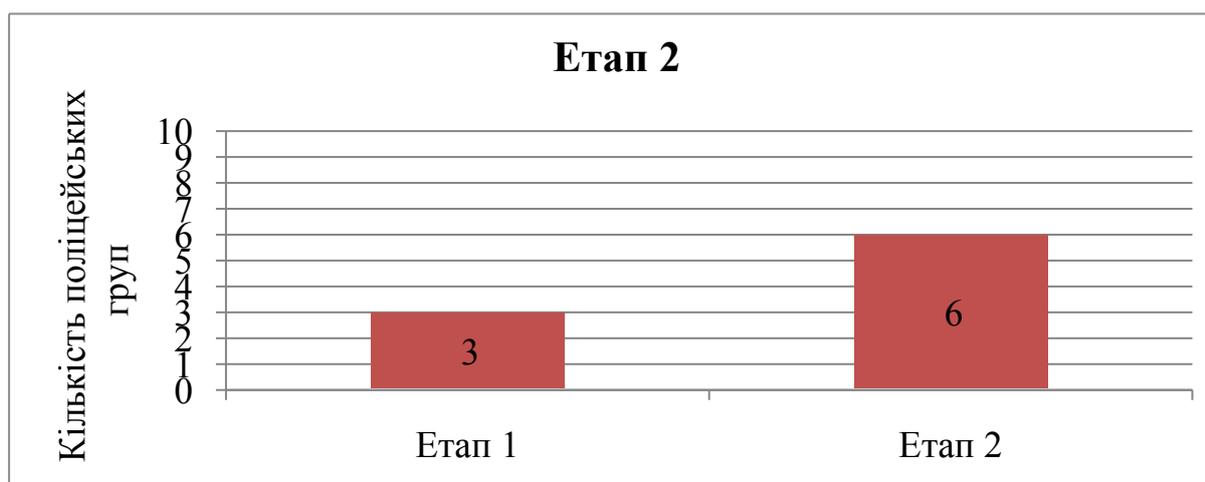

Рисунок 2 – Порівняльний аналіз першого та другого етапів експерименту

Етап 3. Для перевірки, чи закріпилася навичка рекогнації стану особи у наркотичному сп'янінні, на основі проаналізованих курсантами систематизованих даних зовнішніх ознак особи від дії того чи

іншого наркотичного засобу через 2 тижні після проведення першого етапу експерименту для курсантів експериментальної групи було проведено повторний експеримент з подібними завданнями, але з іншими статистами та імітаціями впливу інших наркотичних засобів.

Результат третього етапу експерименту (рисунок 3) показав, що через тривалий час і зміну ситуативних чинників більшість курсантів експериментальної групи не втратила сформованої навички рекогнації стану особи у наркотичному сп'янінні, що базується на знаннях цих курсантів з досліджуваної тематики та набутому практичному досвіді щодо дій поліцейських у ситуаціях з особами, які перебувають під дією певного наркотичного засобу.

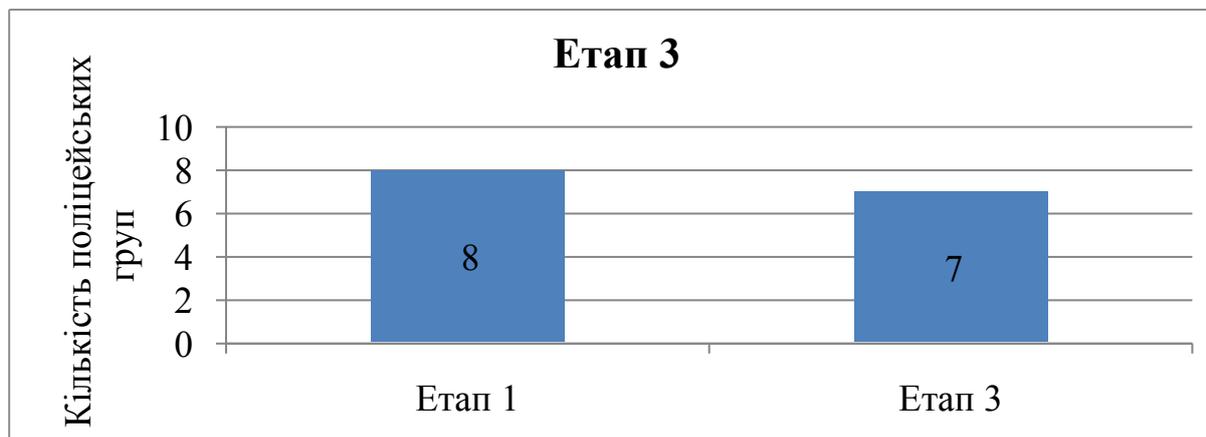

Рисунок 3 – Порівняльний аналіз першого та третього етапів експерименту

Ефективному виконанню кейсових завдань експериментальній групі заважали: неочікуваність повторення кейсового завдання, самовпевненість, втома, недостатня практична підготовка в реагуванні на зміну чинників у різних ситуаціях.

Отже, в цілому проведений експеримент показав позитивну тенденцію формування у поліцейських рекогнації стану особи у наркотичному сп'янінні як навички особистого убезпечення під час виконання службових завдань. Наголошено на необхідності проведення періодичних кейсових завдань за цією темою для запобігання втраті відповідних знань і навичок. Визначено, що *рекогнація стану особи у наркотичному сп'янінні* – це здатність поліцейського візуально розпізнавати за зовнішніми ознаками наркотично сп'янілу особу і визначати, під дією якого саме наркотичного засобу вона перебуває.

Крім того, провівши порівняльний аналіз рекомендацій щодо поведження з наркозалежними особами і тактики дій поліцейських під час виконання в експерименті кейсових завдань, автори статті сформували загальні *додаткові рекомендації* для поліцейських під час комунікації і вибору тактики дій з особою у наркотичному сп'янінні, а саме: уникати контакту з кров'ю та біологічними рідинами іншої особи; дотримуватися правил гігієни (після контакту з особою витерти, помити, обробити руки), застосувати дезінфікувальні (антисептичні) засоби; уважно оцінити ситуацію для вибору тактики дій; під час проведення поверхневої перевірки передбачати можливу наявність в особі гострих предметів (голок з медичного шприця), які містять у собі залишки наркотичного засобу чи біологічної речовини (кров); якщо особа говорить нісенітницю або поводить дивно, то не заперечувати їй прямо, уникати логічних дискусій, спілкуватися простими словами; під час поверхневої перевірки звертати увагу на те, що, в яких зонах перевірки особа найбільш емоційна чи комунікабельна – там може бути прихована річ; дотримуватися дистанції з метою запобігання травмам від нападу; незважаючи на визначений рівень опору, поліцейському слід завжди бути готовим до вчинення особою агресивних дій, адже наркотичний засіб залежно від його дозування і виду по-різному може вплинути на психологічний стан особи; бути готовим до того, що під час виконання поліцейським своїх службових обов'язків з особою, яка при собі може мати наркотичний засіб, вона може вчинити спробу знищити його, з метою втечі кинути його в очі, викинути чи проковтнути; мислити і діяти за моделлю «Якщо-тоді»; пам'ятати, що контрдії поліцейського будуть повільніші, ніж дії правопорушника, який знає, що хоче вчинити, а поліцейський – ні. Така контрдія компенсується набутими поліцейськими вміннями та навичками.

Висновки

У правоохоронній діяльності проведено дослідження низки важливих аспектів протидії наркозлочинності. Ключовим недоліком цих напрацювань є те, що бракує диференційованого підходу, який урахує особливості впливу різних видів наркотичних засобів на особу, що їх уживає. Тому авторами статті вперше проаналізовано вплив наркотичних засобів (опіоїдів, стимуляторів, депресантів, інгалянтів, канабіноїдів, дизайнерських наркотиків) на організм людини. Систематизовано зовнішні ознаки (фізіологічні і поведінкові) в єдину таблицю. З метою забезпечення готовності поліцейського до непередбачуваних дій у поведінці наркотично сп'янілої особи залежно від вживаного наркотичного засобу поведінку такої особи поділено на рівні опору (пасивний, активний, агресивний), яку вона може вчиняти. Відповідно до можливого проявленого опору правопорушника у наркотичному сп'янінні автори для поліцейських розробили рекомендації щодо тактики комунікації та дій з такими правопорушниками. Експериментально доведено, що рекогнацію стану особи у наркотичному сп'янінні як навички особистого убезпечення поліцейського можливо закріпити на підсвідомому рівні, що суттєво підвищить професійну і компетентнісну складову Національної поліції України під час виконання службових завдань.

Метою подальшого дослідження є вивчення взаємозв'язку між специфічними зовнішніми маркерами (у цьому випадку – запахом) та глибинними змінами у психічному стані і поведінці особистості, що спричинені вживанням певного наркотичного засобу.

Перелік джерел посилання

1. Богатирьов І. Проблема наркозлочинності в умовах воєнного стану в Україні: протидія та запобігання. *Публічне право*. 2023. № 3 (51). С. 93–99. URL: <https://www.publichnepravovo.com.ua/files/51/10.pdf> (дата звернення: 15.11.2025).
2. Звіт щодо наркоситуації в Україні (за даними 2021 р.). Київ : Генеральна прокуратура України. URL: <https://surl.li/mgyimp> (дата звернення: 15.11.2025).
3. Звіт щодо наркоситуації в Україні за 2023 рік. Київ, 2023. URL: <https://surl.li/vsrtsv> (дата звернення: 24.05.2025).
4. Довідник поліцейського / авт.-упоряд. : С. С. Чернявський, К. Б. Левченко. Харків : Фоліо, 2018. 348 с.
5. Тарабанов О. Ю. Дослідження готовності поліцейських до дій з особою в наркотичному сп'янінні. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених, курсантів та студентів* : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф., м. Вінниця, 16 трав. 2025 р. Вінниця : ХНУВС, 2025. С. 556–559.
6. Дії працівників патрульної поліції при виявленні правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків / О. М. Стрільців та ін. URL: https://www.navs.edu.ua/files/naukova-diyalnist/naukovi-laborator/lab_nni1/2023/metod_rek_dii_ppp.pdf (дата звернення: 10.04.2025).
7. Скляр О. С. Тактичні особливості комунікації поліцейських з особами, які перебувають в гашишному сп'янінні. *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : зб. наук. пр. V Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 29 трав. 2020 р. Харків : ХНУВС, 2020. С. 192–196.
8. Про затвердження Інструкції про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції : Наказ МВС України та МОЗ України від 09.11.2015 р. № 1452/735. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1413-15#Text> (дата звернення: 20.09.2025).
9. Скляр О. С., Тарабанов О. Ю. Систематизація впливу різних наркотичних засобів на людину. *Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану* : зб. наук. пр. за матеріалами X Міжнар. наук.-практ. конф., м. Вінниця, 3 лип. 2025 р. Вінниця : ХНУВС, 2025. С. 449–455.
10. Womo.ua. Як спілкуватися без конфліктів: 4 кроки до ефективної комунікації. URL: <https://womo.ua/yak-spilkuvatisya-bez-konfliktiv-4-kroki-do-efektivnoyi-komunikatsiyi/> (дата звернення: 10.02.2025).
11. Wkrolik.com.ua. Умови ефективного спілкування. URL: <https://wkrolik.com.ua/umovi-efektivnogo-spilkuvannya/> (дата звернення: 10.02.2025).

12. Fact-news.com.ua. Психологія спілкування: покращуй комунікативні навички та зміцнюй взаєморозуміння. URL: <https://fact-news.com.ua/psixologiya-spilkuvannya-yak-pokrashiti-komunikativni-navichki-i-zmitsniti-vzaemorozuminnya/> (дата звернення: 10.02.2025).

13. Psychologist.com.ua. Як ефективно спілкуватись з агресивними співрозмовниками. URL: <https://psychologist.com.ua/yak-efektivno-spilkuvatisya-z-agresivnimi-spivrozmovnikami-poradi-ta-strategii/> (дата звернення: 10.02.2025).

Стаття надійшла до редакції 17.11.2025 р.

UDC 351.741-047.27-056.83(477)

O. S. Skliar, O. Yu. Tarabanov

RESEARCH ON THE EFFECTIVENESS OF THE METHOD OF RECOGNITION OF A PERSON'S STATE UNDER DRUG INDUCTION IN LAW ENFORCEMENT ACTIVITIES

The issue of the impact of drugs on the human body is being studied by many medical specialists. In the law enforcement sphere, issues of drug crimes have been studied, directions for improving the regulatory and legal regulation of the interaction of units fighting drug crime have been developed, methodological recommendations for the actions of patrol police officers when detecting offenses related to illegal drug trafficking, etc. However, all these studies were created without taking into account the specifics of the impact of different types of drugs on a person. The research we conducted established that today there is no systematic series of visual identification by police officers of a drug under the influence of which a person is and systematic recommendations on the communication and tactics of a police officer with a drug-intoxicated person, taking into account the specifics of the impact of various drugs on the behavior and body of the latter. Therefore, we have analyzed for the first time the effect of narcotic drugs (opioids, stimulants, depressants, inhalants, cannabinoids, depressants, designer drugs) on the human body. External signs (physiological and behavioral) have been systematized in a single table. In order to ensure the readiness of a police officer for unpredictable actions in the behavior of a person intoxicated with narcotics, depending on the narcotic drug used, the person's behavior is divided into levels of resistance (passive, active, aggressive) that he may commit. In accordance with the possible resistance shown by the offender in narcotics intoxication, we have developed recommendations for police officers regarding communication tactics and actions with the latter. It has been experimentally proven that due to additional classes among police officers and the provision of relevant materials on communication and tactics with persons under the influence of various narcotic drugs, the effectiveness of the performance of official duties by police officers on case tasks has significantly increased, compared to past experience. It has been determined that the recognition of a person in a state of drug intoxication is the ability of a police officer to visually recognize a drug-intoxicated person by external signs and determine which drug he is under the influence of. This skill, as a skill of personal security of a police officer, will significantly increase the professional and competent component of the National Police of Ukraine when performing official tasks.

Keywords: recognition, personal security, police, drugs, tactics of action.

Скляр Олександр Сергійович – доктор філософії, старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки Харківський національний університет внутрішніх справ
<https://orcid.org/0000-0002-6179-3329>

Тарабанов Олександр Юрійович – здобувач вищої освіти, Харківський національний університет внутрішніх справ
<https://orcid.org/0009-0006-2034-3432>